

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 236
שבת תש"פ

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

ביום חמישי שגמרו להתקין את הדברים, ניגשנו אל בעל החנות, וביקשנו את רשותו שאנו צריכים למצוא תרון לעירוב, להעמיד את הלחי במקום סמוך לפני החנות, כיון שהמכונה הזו פוסלת את העירוב. בעל החנות שמח עם בואנו, ואמר שהוא חשש מאוד מזה שהוא פוגע בעירוב, הוא לא רוצה לפגוע, העירוב זה דבר ראשון, אך הוא לא ידע אל מי לפנות. תאמרו לי מה צריך לעשות ואני יעשה.

הנה התגובה הזו לא היתה צפויה, כי לא מדובר באברך כולל שלמד מסכת עירובין, וגם לא באדם שמעיין בעלונים "תיקוני עירובין", וחשבנו שנצטרך להסביר לו מה זה עירוב, ולשכנע אותו שיש תועלת גם בעירוב השכונתי, אך להפתעתנו אדרבה, הוא מכיר ומעריך את עשיית העירוב, ורוצה לתקן את העירוב, והיה לנו בזה שמחה גדולה. אשריכם ישראל.

עמוד או לחי שנמצא בין שני קירות

והנה יש לעיין בדין זה, מה הבעיה אם יש מכונה תחת צורת הפתח של העירוב, הרי רואים את הלחי שנמצא בין הקיר לבין המכונה, הוא קיים במקומו, ונמצא מתחת החוט, ומהו החסרון שיש גם מכונה בתוך הפתח.

הביאור בזה הוא ע"פ מש"כ המשנ"ב (סי' ש"ג ס"ק ק"ג) שאם אחד מהעמודים נמצא בתוך חצר המוקף מד' רוחותיו, אינו מועיל כיון שהפתח הוא ברחוב, צריך שגם העמודים יהיו ברחוב, היכן שהם יוצרים דין מחיצה, ואם העמוד בתוך חצר המוקפת במחיצות, הוא נמצא בתוך רשות אחרת, ולא במקום של הפתח. דברי המשנ"ב הם באופן שהעמוד מוקף ממש, ובמקרה שלנו הרי הלחי אינו מוקף לגמרי, אלא רק יש קיר לפניו ומכונה לאחוריו.

אמנם יש לדון אם אמרין לבדו להחמיר, ואז כביכול נסתם הרווח שבין הקיר למכונה, והלחי מוקף בקירות. אך כיון שהמרחק ביניהם קטן, לא יהיה למקום הזה דין רשות בפני עצמו, כי המינימום של גודל רשות הוא שטח ד' על ד' טפחים, וכאן אין רוחב ד' טפחים. מ"מ אם נאמר לבדו ויחשב כסתום, נמצא שהלחי מובלע בין מחיצות, ועכ"פ אינו נמצא ברחוב, במקום שבו הפתח של העירוב, ואינו יכול ליצור דין צורת הפתח. (עי' בחזו"א סי' ע' סוף ס"ק י"ח לגבי קיר ג' טפחים). וצ"ע למעשה.

בחזו"א (סי' ע' ס"ק י"ח) נקט שאפילו אם יש רק מחיצה תחת צורת הפתח, היא ג"כ פוסלת, והביאור הוא, כי המחיצה מחלקת את המקום לשני מקומות, ויוצא שאין פתח שלם מקום אחד. ואע"פ שהמחיצה אינה מגיעה עד סוף המקום, ושני הצדדים מתחברים להיות רשות היחיד אחת. מ"מ המקום של הפתח מחולק במחיצה, והוא כשני מקומות באותה רשות, וגם זה נקט החזו"א שהוא סיבה שאין פתח שלם במקום אחד, ושני חלקי הפתח נפסלים.

והפתרון הוא לפסול את המחיצה במקום שבו עובר חוט העירוב, או לעשות שני פתחים נפרדים, כגון להצמיד למחיצה שני לחיים משני הצדדים, והלחי הוא כמו עמוד לפני ואחרי הגדר, שמשלים את צורת הפתח לכל צד בפני עצמו.

האם המחיצה תחשב לחי להתיך

אמנם החזו"א שם כתב שיתכן שאפשר שהמחיצה עצמה תתיר את הבעיה, ע"י שהיא תחשב כשני לחיים לשני הצדדים. אולם בהערה שם כתב החזו"א שכיון שהמחיצה ארוכה, וכוללת לפנים מהחוט ג' או ד' טפחים, אפשר דהוי פתחי שימאי, ואינה כשרה להחשב לחי, וממילא המחיצה תפסול. וכן יש עוד מקרים שיש סיבה שהמחיצה אינה כשרה ללחי, והמחיצה תפסול את צורת הפתח.

לפי"ז במקרה הנ"ל שהעמידו מכונת תחת צורת הפתח, הרי היא מחיצה המחלקת באמצע הפתח, אלא שהיה מקום לדון שהיא עצמה תחשב כמו לחי, ותכשיר את הפתח. אבל כיון שהמכונה רחבה ובמקום שבו היא עומדת, היא בולטת מכנגד החוט ולפנים יותר מג' או ד' טפחים, אין להכשיר אותה ללחי, כמו כן לא היה ניתן להעמיד לפני המכונה לחי,

כמה תיקונים יש בזמנינו בעירוב שכונתי

בבדיקת העירובים השכונתיים בזמנינו, יש התקדמות גדולה מאוד בשנים האחרונות, שהצטמצמה מאוד כמות התיקונים, אשר היו דורשים זמן רב כל שבוע. עד לפני זמן לא רב היו עושים הרבה עירובים בצורה מאולתרת, וקשרו חוטים למרפסות ועמודי חשמל, והעמידו לחיים מקרשים, וחיברו אותם עם חוטי ברזל, או במקרה הטוב עם ברגים קטנים, והיו הרבה קלקולים תדירים, שהאחראי השכונתי היה צריך להשקיע כל יום שישי זמן רב בעבודה מתישה, לתקן את הדברים שנפלו ונהרסו, ולחזק את הקרשים שהתרופפו.

בשנים האחרונות שנכנסה בציבור מודעות גדולה לעשיית עירובים מהודרים, והציבור תומך יותר, והאחראים מביאים עובדים שיעשו עמודים ולחיים מברזל, והתיקונים כבר לא קרשים קשורים בחוטי ברזל, אלא מולחמים ומחברים טוב, הם עומדים לזמן ארוך, ולא דורשים לחזור ולתקן אותם שוב ושוב. וזה מעלה גדולה מאוד בכשרות העירובים השכונתיים, כי כאשר יש הרבה תיקונים, יש פחות זמן לעשות אותם בתכלית ההידור, ובימים קצרים נאלצים לוותר על דברים שבדיעבד אפשר להכשירם, וכן יש דברים שלא ניתן לחבר אותם במדויק כשאינו אמצעים טובים, רק חוטים וקרשים. משא"כ באופן שרוב התיקונים קבועים, יש זמן להשקיע בכל תיקון שיהיה בתכלית ההידור ששייך, לפי תנאי השטח שבכל מקום, וגם יש יותר אמצעים לעשות אותם בצורה מדויקת וטובה יותר.

ובכל זאת שלא נטעה לחשוב שלא צריכים להשקיע בהם כל שבוע, עדיין צריך לבדוק כל פרט, ולהתמסר לבדיקה כל ערב שבת, בחורף ובקיץ, בגשם ובשרב, ועדיין יש עבודה רבה לתקן את הבעיות שמתחדשות למרות הכל. אחד מרבני העירובים אמר למוקד העירוב, שמהנסיון שלו כבר למעלה מעשרים שנה, הוא רואה שגם בעירובים הטובים יש צורך לתקן הרבה, ואחראי שעובר כמה שבועות בלי התחדשות של תיקון בעירוב, סימן שהוא צריך לבדוק יותר טוב. קשה לומר כמה תיקונים יש, כי זה משתנה משכונה לשכונה, וגם בזמנים שונים באותה שכונה, בעיקר כאשר יש עבודת בניה בסמוך לגבול העירוב. אך ברור שיש תיקונים, וברור שהם פחות חוזרים ומתקלקלים, ורמת הכשרות עולה בהתאם להשקעה של האחראי, ובהתאם לתמיכת הציבור.

חנות שהעמידה מכונה תחת העירוב, ותגובת המוכר

בשבוע האחרון באחד מהעירובים השכונתיים בבני ברק, נפתחה חנות חדשה בבנין שבו היה קשור החוט, בעלי החנות לא הסתפקו במכירת המוצרים בחנות עצמה, והעמידו מכשיר כמו של מכירת פחיות שתיה, שבו יכולים לרכוש מוצרים סלולריים בכל שעות היממה. כבר בשעת התקנה המכונה, התקבל במוקד העירוב פניה מאחד מהעוברים ברחוב, שראה והבחין שמעמידים אותה לפני הלחי של העירוב, מתחת החוט של צורת הפתח, וקרא למוקד אולי צריך לבוא לעצור את העבודות שפוגעות בעירוב.

אבל המשיב במוקד אמר לו שמדובר בלחי שעומד בתוך חצר פרטית באישור של תושבי הבנין, ואם כעת הם רוצים להעמיד שם משהו, או שהשכירו לחנות שמעוניינת להעמיד שם מכונה, ודאי שאנו לא נעכב מהם דבר, זה שטח של הבנין. אלא הם יעשו מה שיעשו, ואח"כ נבדוק ונתמודד, כיצד להחזיר את העירוב לכשרות, או לשנות אותו.

לאחר מכן הגיעו פניות נוספות למוקד, ושמתנו עם כל הודעה, אשר היא מגלה את העירנות החזקה של התושבים לדיני עירובין.

מכונה נדולה שהעמידו לפני הלחי

שמים לב לבדוק אותם, וגם לא מכוונים אותם כראוי, לכן הפתרון הוא לפרק את העמוד, ולהוציא אותו, ולהעמיד אותו מחוץ לגדר.

שאלות מגוונות שהגיעו למוקד העירוב מבתי מלון בעולם

בימים האחרונים הגיעו אל מוקד העירוב כמה שאלות דומות מהמתארחים בבתי מלון, שביקשו לדעת האם צריך לעשות עירוב במלון מה צריך לעשות, והאם באמת אפשר לעשות. שאלה אחת הגיעה מאדם ששהה בבית מלון בחו"ל, שאלה שניה הגיעה מאדם ששהה בספינה למשך כשבועיים, ושאלה שלישית מאדם שהה במלון בארץ בעיר אשקלון. בשלושת אלו מדובר במלונות שאין להם כשרות טובה, וק"ו שענין העירוב אינו מסודר שם, והמתארחים שנודעו להלכות החשובות של עירובין, שנוגעים לכל אחד בכל מקום, ובפרט כשנמצא מחוץ למקום מגוריו, התקשרו לברר מה עליהם לעשות, כמו"כ הגיעו שאלות ממקומות נוספים, במלון בעיר נצרת, שאין בה עירוב, והיתה שבת של ארגון ערכים, ועוד מגוון מקומות.

והנה בכל שאלה בעירובין, יש צורך להוסיף בשאלה ולברר נתונים, כי יש הרבה אפשרויות לכל דבר, ויש הרבה פרטים קטנים שיכולים לשנות את ההלכה, לכן צריך לברר היטב את המציאות. ובהרבה מקרים השואל עצמו אינו יודע את כל הנתונים הנדרשים, או שקשה לו לעשות פתרונות הלכתיים כדוגמת מקרים אלו, ואז צריך למצוא את התשובה המתאימה למצב כמות שהוא.

האם צריך עירוב חצרות בתוך בנין המלון

בדין בתי מלון, צריך דבר ראשון לשאול האם צריך לעשות עירוב חצרות בתוך המלון? ובעצם מדוע שלא יצטרכו, הרי בכל בנין צריך עירוב חצרות, אלא שהאחראי של השכונה עושה עירוב בביתו לכל הבנינים שבשכונה יחד. אבל במקומות שלא סומכים על העירוב שבשכונה, או שאין עירוב כשר בשכונה ובישוב, צריך לעשות עירוב גם בתוך הבנין. ומדוע שבתוך בית מלון יהיה דין שונה?

התשובה היא שהנידון מתחיל מדברי השו"ע (סי' ש"ע ס"ח) שאורח הנמצא פחות משלושים יום, אינו אוסר, ואינו מחייב בעירוב. וא"כ בבתי מלון המצויים בזמנינו, שכל הנמצאים שם הם רק לשנים או שלשה ימים, ולא יותר משבועיים, לכאורה אין צורך לעשות עירוב חצרות. אבל הרמ"א כותב שם שדין זה שאורח אינו אוסר, הוא דוקא כשיש בעל הבית קבוע, אז הגדר הוא האורחים טפלים לדירות הקבועים, [ואפילו שהקבוע אינו בעליו של האורח]. משא"כ כאשר כולם אורחים, כולם אוסרים זה על זה, כי אינם טפלים לאף אחד, וממילא כל אחד חשוב באופן שווה.

האם מועיל שיש מנהל שגר במקום

ואע"פ שבדרך כלל יש איזה עובדים שנמצאים כל השבת, וגם איזה מנהל אירוח. אינו מועיל לענין זה, כי במקומות אלו מדובר בגוי או מומר, ובשעה"צ (שם ס"ק ל"ו) מסיק שאם בעל הבית הקבוע הוא גוי, אין האורחים היהודים טפלים אליו. [ובבתי מלון שיש מנהל שומר שבת, והוא גם גר בקביעות במתחם המלון יהיו פטורים מעירוב בתנאי שיש רק אחד שגר בקביעות, משא"כ במתחמים של מוסדות שגרים שני אנשי צוות, שוב צריך עירוב בין הקבועים, לכן לא מצוי שיהיו פטורים]. ולפ"ז מובן מהו הצד לפטור מעירוב, ומדוע באמת חייבים בעירוב.

האם גם כשכולם אוכלים בחדר אוכל אחד

יש עוד נידון בחיוב העירוב בבית מלון, שאם כולם אוכלים בחדר אוכל אחד, אפילו אם אוכלים בשולחנות נפרדים, [ואפילו בהפרדת מחיצות ניידות], נחשבים כולם כבית אחד, כמו"ש השו"ע (סי' ש"ע ס"ה) שמקום פיתא עיקר, ולכן מי שישן בחדר נפרד ואוכל במקום אחר, אינו אוסר במקום לינתו, אלא במקום אכילתו וכתב השו"ע חמשה ששבתו בטרקלין אחד, אפילו שאוכלים כל אחד בפני"ע, נחשבים כאחד, ואינם צריכים לערב ביניהם. א"כ כאשר כל אנשי המלון אוכלים בחדר אוכל אחד, אינם צריכים עירוב.

אלא שהתנאי הזה עצמו רחוק מן המציאות. כי כמעט בכל מלון, יש אנשים שלא הזמינו מנה במלון ואוכלים לבד, ואף כשבאו עם ארגון שנותן מנות בחינם, יש שאינם מסתמכים על הכשרות ואוכלים בחדרם, ויש אנשי צוות שאוכלים בנפרד עם בני משפחתם ואח"כ מצטרפים לשולחן, וגם צוות העובדים [משגיחי הכשרות וכדומה] יכול להיות שאוכלים במקום אכילה נפרד, שיש להם שולחן אוכל במטבח. ואין סוף לאפשרויות ולסיבות שיש לחשוש שיש עוד מישהו שאוכל סעודות בחדר נפרד, וממילא צריכים לעשות עירוב חצרות בתוך המלון. [יש לציין שיש עוד כמה הלכות שיכולים לפטור מעורב חצרות, אך גם הם מוגבלים למקרים מאוד מסוימים, ולכן אי אפשר להסתמך עליהם לפטור מעירוב, כי צריך להיות מחושב היטב בכל פרטיהם, וההוראה הכונה היא להצריך עירוב חצרות בבית מלון, כי ברוב המקרים חייבים אותן].

כיון שהוא היה מסתיר את פתח המכונה, ואת הכיתוב שעליה. ועוד משום שהתקינו גג מעל המכונה, והגג יפסיק בין הלחי לבין החוט, לכן לא היתה ברירה, אלא להזיז את גבול העירוב אל מקום אחר, ולהעמיד מיד בערב שבת פתרון חילופי, ולהתקין את צורת הפתח מחדש.

מדוע המכונה אינה כמו מכונת שאינה פוסלת

יש עוד נושא שיש לדון בבעיה הנ"ל, האם ניתן לומר שמכונה היא דבר ארעי, ואינו פוסל את צורת הפתח, כמו שכל מכונת שעוצרת תחת החוט של העירוב, אינה פוסלת את צורת הפתח, והטעם מבואר בחזו"א (סי' ע"א ס"ק י"ג) שדבר ארעי אינו מחלק את המקום. אבל זה אינו דומה למכונה שהעמידו במקום הזה, כי מעמידים אותה שתעמוד בקביעות, וע"ז הורו רבני זמנינו, שדבר שעומד בקביעות אף אם אינו מחובר, ואפשר להרימו, בכל זאת דינו כדבר קבוע. ובמקרה זה אף חיברו את המכונה בחיבורים חזקים לקיר, וא"כ זה דבר קבוע שפוסל את הפתח.

צורת הפתח שעוברת מעל קונטינר ומחסן

בשבוע זה נסענו לכמה ישובים לבדוק את העירובים, אחרי שהתקבלו כמה פניות שנבוא לבדוק אותם. באחד מהישובים היו עמודי עירוב ברמה המצויה בישובים, כלומר, חלק מהעמודים עקומים, אם מעט ואם הרבה, והחוטים לא כולם מתוחים, ועדיין יש שיטות שעליהם הם מסתמכים להכשיר. אבל כאשר יש דבר שפוסל לכל הדעות, כגון חוט שאינו מעל העמוד, או אפילו דבר שיש מחלוקת אבל הכרעת הפוסקים לאסור, הרי גם לישושים זה לא עירוב. ולצערינו גם דברים כאלו מצויים בישובים.

צורת הפתח עוברת על קונטינר

באחד הישובים הגענו לעמוד שהחוט עבר מעל קונטינר ששימש כעין מבנה קבוע למחסן, והנה במצב כזה אינו דומה למקרה של המשנ"ב שעמוד מונח בתוך חצר המוקף מד' רוחותיו, כי העמוד אינו בתוך מקום מוקף, אבל חלק מחלל הפתח הוא מקום מוקף בפנ"ע. דין זה אינו עדיף ממחיצה המחלקת את הפתח, שכתב החזו"א שהיא פוסלת את הפתח ויש אומרים שהוא יותר חמור, כי הדבר המחלק את הפתח, אינו רק מחיצה בלבד, אלא רשות בפני עצמה, מבנה שהוא חדר בפנ"ע. וצריך להעביר את העמוד, שלא יעבור מעל כל מבנה שהוא.

החילוק ההלכתי בצורת הפתח מעל רפת

בישוב אחר הגענו לעמוד שהחוט עבר מעל רפת גדולה, והרב שגר ביישוב שהשתתף איתנו בבדיקה, שאל האם זה כמו שהחוט עובר על רשות היחיד, או על חצר.

והנה באופן זה יש לברר מה המצב של הרפת, יש הרבה רפתות שאין להם מחיצות כשרות, אלא רק ברזלים שוכבים, שמונעים את הפרות מלצאת החוצה, ויש ביניהם יותר מג' טפחים, א"כ אין כאן חילוק של מקום. ולמרות שקשה לעבור בדרך זו, אפשר לעשות פתח גדול שיעבור בתוך הרפת או מעליה. וי"א שאם החוט מעל גג הרפת, צריך שיהיה רווח בין הגג של הרפת לחוט י' טפחים לפחות. אבל אם יש לרפת

חוט העירוב עובר מעל רפת

מחיצות, כגון גדרות רשת, הרי זה רשות בפני עצמה, או במקום שבו הפרות אוכלות, ועושים להן כעין משולשים שדרכם הן מכניסות את הראש לאכול, יש להם דין מחיצה, ואז הרפת מחלקת את הפתח, וצריך להעביר את גבול העירוב דרך מקום אחר, לפני או אחרי הרפת.

עמוד בתוך חצר המוקפת בפני עצמה

במקום אחר שנבדק השבוע, היה עמוד אחד של העירוב, שעבר בסוף הישוב, אלא שהצמידו אותו לגדר מהצד הפנימי, שהכניסו אותו בתוך חצר, והחצר הזו היא מוקפת בגדר גבוהה מכל רוחותיה.

מקרה זה דומה לדברי המשנ"ב שעמוד זה אינו מועיל, וא"כ הפתח הזה נפסל, והוא פוסל את כל העירוב. הפתרון הפשוט הוא להוסיף לחי מחוץ לגדר. אבל בישובים לא מומלץ להשתמש בלחיים, כי לא

עמוד העירוב בתוך חצר המוקפת גדרות